

Kitap Tanıtımı

Hazırlayan: A. Cenap YOĞLU, Olgu ÇALIŞKAN

MESTROVIĆ, S.G. (1999) DUYGUÖTESİ TOPLUM, (ÇEV: ABDULLAH YILMAZ), İSTANBUL: AYRINTI YAYINLARI

Rosenau, post-modernizmin olumlayıcı ve kuşkucu iki yüzü olduğunu vurgular. Olumlayıcı post-modern retorik çok-kültürcülük, hoşgörü, cemaatçılık gibi kavramların içinde barındıran "salata tabağı" modeliyle açıklanır. Ama 1990'larda endüstriyel toplumda farklı bir şeylerin olduğu açıktır. Bu yeni gelişmenin en büyük özelliği duygusal olarak yüklü kavramların kültürel bağlandıran koparılarak yeni ve yapay

olarak tasarlanmış bağlandıran manipule edilmedilerdir.

Post-modern yazın bilşel temsillerin çevirme sokulduğunu ve dünyanın temelde zihinsel bir metin olduğunu, sahiliğin bir mesele olmaktan çıktığını, farklılaştırma yüzünden artık eski toplumsal, ekonomik ve politik ayrımların geçerli olmadığını varsayar.

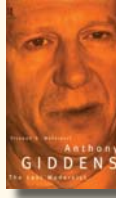
Duyguötesiciliğin önemli bir özelliği geçmişten devşirilen "ölü" duyguların yeniden çevirme sokulması veya çağdaş toplumsal hayat içinde duygusal hayatın mekanikleştirilmesidir.

Genelde 1990'lar mağduriyet edebiyatında gözle görülür bir yükselişe tanık oldu. Bu mağduriyet edebiyatı daha önceki çağlarla kıyaslandığında gözle görülür bir farklılığa sahiptir. Mağduriyet artık özel değil kamusaldir. Kişi ancak özgün bir gruba ait olursa bir mağdur olarak nitelendirilir. Mağdur duygularını kameralar önünde göstermeye çok isteklidir. Geleneksel olarak çok özgün olaylar için geçerli olan duygulara, yapay olarak hemen her şey ilişirilir. Yakın tarihe kadar zanlılar sempati kazanmak için mağdur oyununu oynamıyorlardı çünkü böylece duygular meşru mağdurlar için ayrılmıştı. Ancak, mağdurlarla ilgili acılı duygular artık rutin bir biçimde yakın tarihe kadar asla mağduriyet olarak yorumlanmamış olaylara ilişirilir.

Kamera şimdi her yerdedir ve bütün duygusal olaylar yapay ve ikinci el şeyler haline gelir. Çoğu insan bu ikinci el şeylerin dikizcileri haline getirilir. 1990'lar "haber yapıcılar" çağıdır. Haber yapıcılarının görüşleri hemen aktarılır ve etkisi hiç beklemeden kamuoyu araştırmalarıyla ölçülür ve yeniden yayınlanır. Böylece bir toplumsal yapılanma içinde kendiliğinden bir duyguya kapılmak zordur. Bu durumda kişi ortamın önceden tasarlanmış olduğu kuşkusuna kapılır ve şüphe duyar.

Yukarıda girişinden bölümler aktarılan kitapta Mestrovic insan duygularının manipule edilşinin içeriği ve sonuçları hakkında detaylı bir analiz sunmaktadır.

MESTROVIĆ, S.G. (1998) ANTHONY GIDDENS: THE LAST MODERNİST, NY: ROUTLEDGE

Modernite düzen sağladığı gibi düzensizlik de yaratır, modernite geleneksellikle bir arada bulunur, modernite yapılabılır kıldığı gibi yapılabılırliği engeller de ve bu anlamda klasik sosyal teorisyenlerin günümüz dünyası için hala geçerliliği vardır.

Bütün kitap boyunca şu iddia edilecektir; Parson'u eleştirmesine rağmen Giddens onun gölgesinde kalmıştır ve daha önemlisi çağdaş sosyoloji de Giddens'in gölgesinde kalmıştır.

Giddens ve onun temsil ettiği diğer çağdaş sosyologlar kendi duruşlarındaki çelişkinin farkında değildirler. En önemli paradoks Giddens'in "human agency"ye olan inancı ve aynı zamanda moderniteyi yıkılacak bir put olarak görmesidir. Diğer ilişikli paradokslar globalleşme ve ulus-devlet arasındaki sert sınırlar, sentetik geleneklerin yaratılmasını kabul edecek olan bilebilen aktör, ve yerel düzeyde etkin ancak global düzeyde etkisiz olan donanımlı aktördür.

Giddens'taki çelişki yeniden vurgulanacak olursa o bir taraftan "agency"yi, bireysel gücü, ve kurtuluşu vurgularken diğer taraftan demokratikleşme adı altında yapay ve planlanmış geleneklere vurgu yapmaktadır.

Giddens'in yazılan çağdaş sosyal teorideki genel eğilimi yansıtmaktadır ve bu sosyolojiye zarar vermektedir. Şöyle ki:

1. Birçok sosyolog, sosyolojinin kökeni olarak "Durkheimci ve Parsoncu fonksiyonelliliğe yol açan Comte'cu positivism" olarak yanlış resmedilmesini kabul eder.
2. Birçok sosyolog sosyolojinin modern toplumlarla ilgili bir çalışma olduğunu kabul ederek sosyolojiyi süreklilik fikrinden koparırlar.
3. Giddens'a atfedilen genel saygı, sosyolojinin öldüğü iddia edilen bir döneme rastlamaktadır.

Yukarıda girişinden bölümler aktarılan kitapta Mestrovic, Giddens'in toplum ve aktör kurgusundaki çelişkilere tartışmaya çalışmıştır

ÇEVRE ESTETİĞİ

Jale Erzen
ODTÜ Yayıncılık, Ankara
Ocak 2006
155 sayfa

Varlıkların biçimsel niteliklerini duymasama süreci ile tanımlanan estetik, genel kabul görür biçimi ile, salt güzel olanı ve öznel beğeniyi değil, geniş anlamda insanın doğa ile olan ilişkisindeki algılama biçimi ve sürecini konu aldığı temel sorgu alanı sanat ve sanat eserine yönelik bir beğeni kuramının ötesinde çevre ve çevresel anlamlandırma eylemi olmaktadır. Bu durumda estetik, klasik anlamda bir çeşit bireysel kılıf olmanın çok toplumsal süreçlerin biçimlendirildiği bir düşün ve eylem alanı haline gelmektedir. Estetik düşünceyle eylemselleştiren etken çevre kavramının kendisidir. Nitekim çevre kavramı, doğal çevre kadar yapılaşmış çevre olarak kentsel çevreye de doğrudan gönderme yapmaktadır. Kentsel çevre, doğal çevreden özü gereği farklı olarak çevreye biçim verme bilincinin bir sonucu olduğundan kavram, eylemsel bir içerik kazanmaktadır. Bu anlamda, çevresel estetik doğal çevreye yönelik bir beğeni yargısı önermekten çok, dünya üzerinde yüzey alanını hızla genişleten insan yerleşimleri ve ortak uygarlığın ürettiği en büyük sanat eserleri olan kentlere ve kentsel mekana yönelik estetik kavramsalallaştırma çerçevesinde alternatif bir perspektif sunmaktadır. Bu perspektif, kentsel mekan üretim sürecinde aydınlanmadan beri –teknik ve düşünsel anlamda insanlığın geldiği en yüksek aşama olan kentsel planlama ve tasarım alanının vaz geçilmez bir eylem kolu olmak durumunda.

Buna yönelik farkındalık, bilinç ve duyarlılık düzeyinin ülkemiz planlama ve mimarlık alanında kuramsal ve pratik anlamda yeterli olmadığı tartışılmaz bir gerçek. Nitekim üretilen kentsel ve mimari planların hemen hiçbirinde çevresel estetik kavramları planı biçimlendiren temel ilke ve ölçütler arasında yer almamaktadır. Bunlara yönelik eleştirel söylemin de bir şekilde estetik bir bakış açısı çerçevesinde kurgulanmadığını vurgulamalıyız. Bu, ulusal anlamda her ölçekteki planlama pratiğimizin kavramsal bakış açısı düzeyinin gelişmeye gereksinimi olduğu gerçeği ile de yakından ilintilidir. Söz konusu gereksinimi karşılayabilecek kuramsal çalışmalara olan ilgi gün geçtikçe artarken; bu alanda yakın dönemde yapılmış bir çalışma Ocak ayında ODTÜ Yayıncılık'tan yayına sunuldu. Sanat ve estetik kuramı üzerine uzun yıllardır düşünce üreten Jale Erzen'in kaleme aldığı son kitabı 'Çevre Estetiği', konu üzerine bir üst kuramsal çerçeveye sunma ve sahip olduğu alt başlıklar dahilinde yeniden üretilmeye çizilmesine sahip.

Erzen'in kitapta çevresel estetik kuramına koyduğu özgün katkı, temel olarak konuya çevreyi ve çevresel değerleri algı(lama) olgusu çerçevesinde yaklaşmasından kaynaklanmaktadır. Burada çevre, insandan bağımsız bir nesnellik içerisinde olmak yerine, insan ve onun algısal süreci ile anlam kazanan bir geniş bütünlüğe sahip. Böylece insan, çevrenin edileği bir duymasayıcısı değil; çevreyi algısal süreçleri ile (yeniden) anlamlandırın, yorumlayın ve üreten etken bir özne konumunda. Bu anlamda algı konusuna kitapta çevresel estetik bağlamında önemli bir yer ayrılmakta. Altı ayrı başlıkta irdelenen çevre algısı özne-nesne arasındaki fenomenolojik ilişkiyi beden-çevre arasındaki ilişkişelliğe uzanan bir çerçevede ele alınmaktadır. Bu çerçeve içerisinde 'insan, çevre içinde bedeni ile yaşayan, ona bağımlı ve dünyayı bedeni ile algılayan bir varlık'. Bu tanım, yazarın

insanı algıladığı dünyada algıladığı biçimle var olmaya yönlendiriyor. Bu noktada doğa-insan ilişkisinde algıyı merkeze koyan yaklaşımın algısal farklılığa biçimi rol ve ona yönelik açıklaması sorgu konusu olmaktadır. Erzen'in sunduğu kuramsal çerçeve söz konusu soruya verilen özgün yanıtı da beraberinde getirmekte. Yazarın burada sahip olduğu kültürel bakış açısı önerilen kuramsal çerçevesinin de temelini sunuyor. Nitekim, Erzen'e göre, estetik algılama Kültürel Süreçtir. Kültürel değer yargıları, toplumların tarihsel olarak geliştirdikleri kültür kodları ile gelişen ve estetik yargının oluşumunda da altlık oluşturan bir etmendir. Doğa-insan ilişkisini en temel biçimde belirleyen ve diyalektik bir süreç içerisinde ondan etkilenerek dönüşen kültür, çevresel estetik olgusunu toplumlar temelinde farklılaştıran bir dinamik olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda, batı ve doğu toplumlarının kültürel dizgeleri içerisinde özne-nesne, yapay-gerçek gibi ayrımlara yönelik aldıkları temel tarihsel tavır, onların doğaya karşı felsefik duruşlarını, dolayısıyla çevre estetiği açısından sahip oldukları özgün değer yargılarını açıklamada belirgin bir dayanak noktası olarak karşımıza çıkmakta. Şunun önemi vurgulanması gerekir ki, çevresel estetiğe yönelik bu özgün kültürel bakış açısı yazarın, doğu ve batı çevresel estetik kodları açıklamasında asla oryantalist bir duruşa yönelmemekte. Bununla birlikte, batının kartezyen düşün biçimi sonucu sahip olduğu doğaya egemen olma ve onun estetiğini üretim biçimine ciddi bir eleştiri getirmekte; özellikle doğu estetiğinin ve mekan kurgusunun çevresel/kentsel yorumlarına göndermeler yapmaktadır. Bu noktada, küreselleşme süreci de bu eleştirden payını almaktadır. Yazara göre, küreselleşmenin getirdiği 'kültür ve kimlik standardlaşması', birey ve dünya (çevre) arasında derin içsel ilişkileri zayıflatmakta, kültürel açıdan farklılaşmış mekansal özgünlükleri ortadan kaldırmakta ve bu durum temelde insanın yoksullaşmasına neden olmaktadır: ekolojik ve estetik yoksulluk.

Ontolojik olarak, bu durum karşısında yazarın okuyucuya önerdiği duruş, şirsiz bir bilince dayanmaktadır. Bu bilincin veren bakış, mekânı 'yer' haline getiren ışık, renk, koku gibi temel algısal niteliklerine daha fazla duyarlılık gerektiren bir yaklaşıma gerekli kılacaktır. Yani, duymasanan çevreden anlam üretmek kılıcı olarak poetika... Bu bakış, özellikle mimaride modernizm eleştirisi ile daha fazla gündeme getirilen 'yer' nosyonuna çevresel estetik bağlamında yeniden vurgu yaparken, çevresel tasarım alanına da yeni bir dil önerisi getirebilmekte.

'Çevre Estetiği'nin estetik düşüncesini içselleştirememiş tasarım disiplininiz açısından somut katkısı, kent estetiği üzerine gelmiş olduğu yorumda kendini göstermektedir. Erzen bu noktada, günümüze yaşanan kentsel yaşamı estetikleştirme deneyimlerine yönelik getirdiği eleştiride, kentlinin kente ve kentsel mekana yönelik yabancılaşmasının başlıca nedeninin sosyo-ekonomik açıdan yerini anlamaları körükleyen ve kentli bir 'sahne dekoru' olarak algılayan egemen estetik bakış olduğu saptamasını yapıyor. Yazara göre kentsel estetik aygıtın 'kendini kapalı kentsel adacıklar' yaratırken, estetiğin sahip olduğu kolektif varlık alanından bağımsız salt bir biçim sorunu olarak algılanmasına neden olmaktadır. Buna alternatif yaklaşım, estetiği insan ve mekan bütünlüğünü sağlayan bir araç olarak ele almakta. Bu nitelikte bir yaklaşımın ise belirli tasarım kurgesu içinde insan ölçeğini temel veri olarak kabul eden ve mekandaki insan hareketini çevre ile uyumlaştıran bir temel tasarım ilkesine sahip olmalıdır. Buna paralel olarak kolektif belleğe gönderme yapacak ve bireyin yeni anlamlar üretmesine de olanak tanıyacak sembolik değer üretimi kentsel estetiğin bir başka eylem alanı olmak durumundadır. Böylece kentsel mekânla kurulan benimsen ilişkisi tinsel anlamda da yeni farkındalıklar yaratırken; eleştiri konusu olan yabancılaşmanın da önüne geçilmiş olur.